

הכנסת מרכז המחקר והמידע

ירושלים, כ"ה בכסלו תשע"ו

7 בדצמבר 2015

לכבוד

חברת הכנסת קסניה סבטלובה

שלום רב,

הנדון: נתוני גיוס של עולי ברית המועצות לשעבר בצה"ל

לבקשתך, להלן נתונים שהיו בידינו בנוגע לשירותם של עולי ברית המועצות לשעבר בצה"ל, נבקש לציין כי הגשנו בקשה להשלמת הנתונים, ועד לקבלת מענה מהצבא אלו הנתונים שביכולתנו לספק בשלב זה.

1. נתונים כלליים

בין השנים 1948-2013 עלו לישראל כ-3.125 מיליון עולים מכל העולם, כ-40% (כ-1.25 מיליון) מכלל העולים בשנים אלו הם ילידי ברית המועצות לשעבר.¹ רוב העולים יוצאי ברית המועצות לשעבר עלו לישראל בין השנים 1990-2009, בתקופה זו הגיעו לישראל בסך הכול כ-1.25 מיליון עולים מכל מדינות העולם, ויוצאי ברית המועצות לשעבר היו כ-80% (כמיליון איש) מכלל העולים בשנים אלו.² העלייה ממדינות ברית המועצות ממשיכה גם בשנים האחרונות, ומנתוני המשרד לעלייה וקליטה במהלך שנת 2015 ועד לסוף חודש ספטמבר, עלו לישראל 5,251 עולים ממדינות ברית המועצות לשעבר.³ בשנת 2014 עלו לישראל 11,860 עולים ממדינות ברית המועצות לשעבר,⁴ ובשנת 2013 עלו לישראל 7,484 עולים ממדינות ברית המועצות לשעבר.⁵

בין השנים 1990-2013 נולדו לעולי ברית המועצות לשעבר בישראל כ-216 אלף ילדים, נפטרו כ-143 אלף עולים, וכ-120 אלף עולים ירדו מישראל למדינות אחרות. מבין עולי ברית המועצות לשעבר בין השנים 1990-2013 כ-34% הגיעו מהפדרציה הרוסית, כ-33% הגיעו מאוקראינה, כ-15% הגיעו מבלארוס, מולדובה והארצות הבלטיות, וכ-18% מרפובליקות הקווקז ומרכז אסיה.⁶ מנתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עולה כי בשנת 2014 היו בישראל כ-889 אלף **יהודים** יוצאי ברית המועצות לשעבר, כאשר מתוכם 618.4 אלף איש נולדו בחוץ לארץ ו-270.5 אלף איש נולדו בישראל.⁷

¹ הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [ישראל במספרים – 2014](#), 2014.

² הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [אוכלוסיית ישראל 1990-2009](#), 2010.

³ משרד העלייה והקליטה, [נתוני עלייה לשנת 2015](#), [עולי ברית המועצות לשעבר לפי ארצות מוצא וחודש עלייה](#). תאריך כניסה: 19 בנובמבר 2015.

⁴ משרד העלייה והקליטה, [נתוני עלייה לשנת 2014](#), [עולי ברית המועצות לשעבר לפי ארצות מוצא וחודש עלייה](#). תאריך כניסה: 19 בנובמבר 2015.

⁵ משרד העלייה והקליטה, [נתוני עלייה לשנת 2013](#), [עולי ברית המועצות לשעבר לפי ארצות מוצא וחודש עלייה](#). תאריך כניסה: 19 בנובמבר 2015.

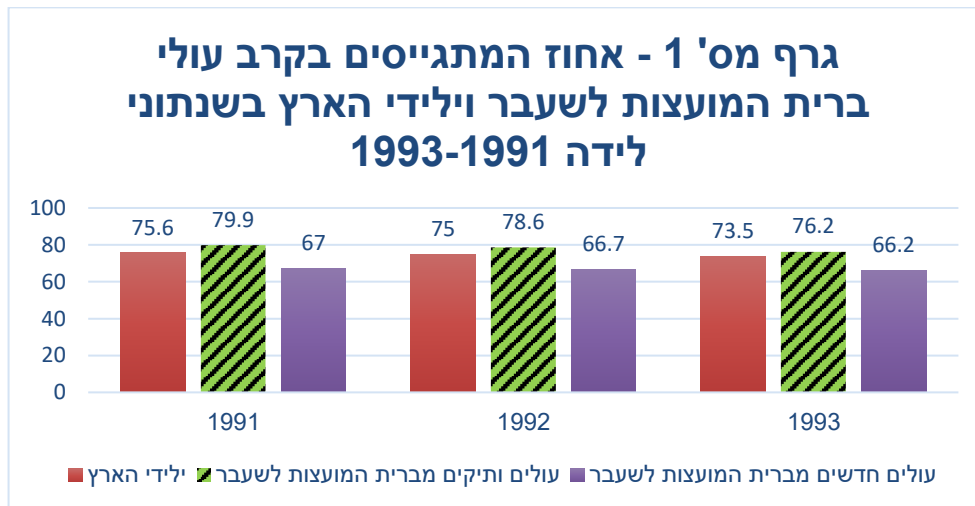
⁶ וציסלב קונסטנטינוב, [מגמות בהשתלבותם של עולי ברית המועצות לשעבר בחברה הישראלית בשני העשורים האחרונים](#), מכון מאיירס-ברוקדייל, 2015, בעמודים 9-10.

⁷ בעבור ילידי הארץ, ההתייחסות היא לפי ארץ לידת האב. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, [השנתון הסטטיסטי לישראל 2015](#), [לוח 2.8 – יהודים לפי ארץ מוצא וגיל](#), 2015.

2. שיעורי גיוס ונשירה מהצבא

על פי מחקר של מכון מאיירס-ברוקדייל אודות עולי מדינות ברית המועצות לשעבר בישראל, בשנת 2013 78% מהעולים ו-56.5% מהעולות ממדינות ברית המועצות לשעבר בטווח הגילאים 20-34 שירתו בצבא ובנוסף כ-7% מהעולות שירתו במסגרת שירות לאומי. בקרב העולים לישראל ממדינות ברית המועצות לשעבר שעלו בין השנים 1990-1995 שיעורי הגיוס לצבא היו גבוהים יותר לעומת אחוז המשרתים מכלל יהודי ישראל באותם הגילאים: 86.8% בקרב גברים עולים לעומת 78.8% בקרב כלל יהודי ישראל, ו-70.3% בקרב נשים עולות לשעבר לעומת 60.9% בקרב כלל היהודיות בישראל.⁸

להלן נתונים שנמסרו למרכז המחקר והמידע של הכנסת מצה"ל כמענה לפנייתנו בנושא שירות עולים ובני עולים בצה"ל שנשלחה ב-16 ביוני 2015 לצורך דיון שקיימה ועדת העלייה, הקליטה והתפוצות בנושא שירות עולים חדשים ובני עולים בצה"ל ב-19 באוקטובר 2015. נבקש להבהיר כי בחלוקה בין ילידי הארץ לבין ילידי ברית המועצות לשעבר הצבא מבחין בקרב קבוצת העולים בין עולה ותיק לבין עולה חדש, כאשר עולה ותיק הוא עולה שעלה לארץ לפני גיל 16, ועולה חדש הוא עולה שעלה לארץ לאחר גיל 16. בגרף להלן מופיעים נתונים אודות שיעור המתגייסים לשירות צבאי של ילידי ישראל ועולים חדשים ועולים ותיקים מברית המועצות לשעבר.⁹

בגרף מס' 2 להלן מופיעים נתונים אודות שיעור המתגייסות לשירות צבאי של ילידות ישראל ועולות חדשות ועולות ותיקות מברית המועצות לשעבר.

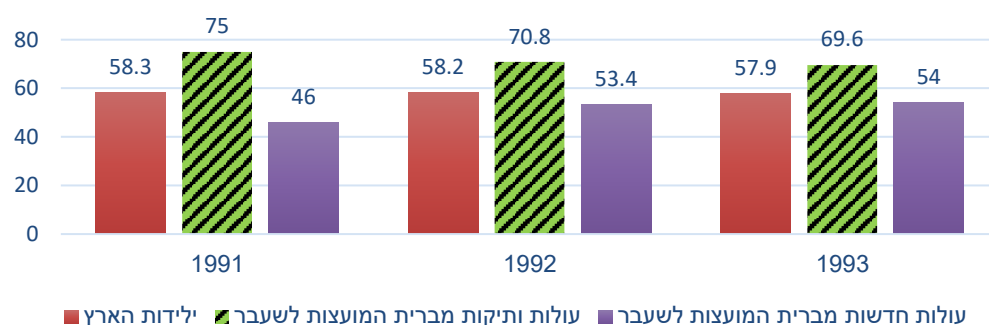
⁸ וצ'סלב קונסטנטינוב, מגמות בהשתלבותם של עולי ברית המועצות לשעבר בחברה הישראלית בשני העשורים האחרונים, מכון מאיירס-ברוקדייל, 2015, בעמ' 20.

⁹ נתוני הגיוס בעבור שנתוני לידה 1994 ואילך טרם התייבצו. עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

יש לציין כי האחוזים נגזרו מקבוצת השנתון החייבת בגיוס לפי חוק שירות ביטחון (נוסח משולב), התשמ"ו-1986. סא"ל קרן בן-נתן קרוגר, ר' ענף תכנון ומחקר, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, שיחת טלפון, 8 בנובמבר 2015. מי שאינו נכלל בקבוצת השנתון הם מקבלי הפטור משירות צבאי, כאשר על פי הנהוג בישראל מדובר בגברים ונשים מקבוצות אוכלוסייה כגון מוסלמים, נוצרים, דרוזים תושבי רמת הגולן. כמו כן סעיף 36 לחוק שירות ביטחון מסמיך את שר הביטחון לפטור או לדחות את שירותם הצבאי של מועמדים לשירות אם ראה לנכון לעשות כן מטעמים הקשורים להיקף הכוחות או לצורכי חינוך, התיישבות ביטחונית, משק לאומי, מטעמי משפחה או מטעמים אחרים כמפורט בחוק. להרחבה: אוריאלה אלמסי, השירות הלאומי-אזרחי בישראל, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, ספטמבר 2014, בעמ' 8.

גרף מס' 2 - אחוז המתגייסות בקרב עולות ברית המועצות לשעבר וילידות הארץ בשנתוני לידה 1993-1991

משני הגרפים עולה כי שיעורי הגיוס של עולות ותיקות מברית המועצות לשעבר הן בקרב גברים והן בקרב נשים גבוהים משיעורי הגיוס של ילידי הארץ, ואילו שיעורי הגיוס של עולות חדשים מברית המועצות לשעבר נמוכים משיעורי הגיוס של ילידי הארץ הן בקרב הנשים והן בקרב הגברים.

בהשוואה בין שנתון לידה 1993 לבין שנתון לידה 1991, בעוד שבקרב שלושת שנתוני הגיוס שיעורי הגיוס של גברים **ילידי הארץ ועולים חדשים** מברית המועצות לשעבר מצביעים על ירידה קלה של כאחוז עד שתי נקודות האחוז, בקרב **עולים ותיקים** מברית המועצות לשעבר ישנה ירידה של כ-3.7 נקודות האחוז. בשיעורי הגיוס של נשים ניתן לראות כי בקרב **ילידות הארץ** ישנה ירידה של כחצי נקודת האחוז בשיעור הגיוס, בקרב **עולות ותיקות** מברית המועצות לשעבר הירידה היא של כ-5 נקודות האחוז, לעומת זאת, בקרב **עולות חדשות** מברית המועצות לשעבר ישנה עלייה של כ-8 נקודות האחוז.

בטבלה להלן מופיעים נתונים אודות שיעור המשתחררים משירות צבאי לפני תום השירות ("נושרים") של עולות חדשים ועולים ותיקים מברית המועצות לשעבר ושל ילידי הארץ.

טבלה מס' 1 – שיעור הנשירה מצה"ל בקרב אוכלוסיית עולי ברית המועצות לשעבר וילידי הארץ של שנתוני שחרור 2012-2014 (באחוזים) ¹⁰				
מגדר	שנתון שחרור	ילידי הארץ	עולים ותיקים מברית המועצות לשעבר	עולים חדשים מברית המועצות לשעבר
גברים	2012	13.7	16.8	33.2
	2013	14.5	17.8	16.5
	2014	15.0	18.2	18.7
נשים	2012	7.2	13.2	19.0
	2013	7.2	13.0	15.8
	2014	7.6	13.5	17.8

¹⁰ נתוני שנתוני השחרור של השנים 2010-2011 לא נמסרו מצה"ל וזאת "לאור שינוי בשיטת המדידה שלא מאפשרת השוואה מהימנה בין השנים הללו לבין השנים המוצגות". עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מהטבלה עולה כי שיעורי הנשירה של **עולים ותיקים ועולים חדשים** מברית המועצות לשעבר גבוהים בהשוואה לשיעורי הנשירה של **ילידי הארץ**, הן בקרב גברים והן בקרב נשים. בקרב נשים נמצאו הפערים הגדולים ביותר, כך שיעור הנשירה של עולות ותיקות מברית המועצות לשעבר הוא קרוב לכפול משיעור הנשירה של ילידות הארץ, ושיעור הנשירה של עולות חדשות הוא בשיעור הכפול פי 2.5 משיעור הנשירה של ילידות הארץ.

3. נתוני איכות ממוצעים (קב"א)

ציון קב"א (קבוצת איכות) משמש את צה"ל לשיבוץ ראשוני של חיילים בשירות חובה ונע בין ציון 41 (הנמוך ביותר) לבין 56 (הציון הגבוה ביותר). הציון מחושב על בסיס צירוף של מספר מרכיבים הנמדדים במהלך תהליך ההתייצבות בלשכת הגיוס, ביניהם ניתן לציין: יכולת חשיבה (הנקבעת באמצעות מבחנים פסיכוטכניים); השכלה; והתאמה למסגרת הצבאית, כפי שהיא באה לידי ביטוי בראיון אישי. ציון הקב"א, בנוסף לנתונים נוספים כגון הפרופיל הרפואי, משמש סף לקבלת זימון ליחידות מובחרות ומשפיע על יציאה לקצונה ועל שיבוץ למקצועות מסוימים בצבא.¹¹ בטבלה להלן מופיעים ממוצעי ציוני הקב"א של ילידי הארץ ושל עולים מברית המועצות לשעבר בעבור שנתוני גיוס 2010-2014.

טבלה מס' 2 – נתוני איכות ממוצעים (קב"א) של ילידי הארץ ועולים מברית המועצות לשעבר בעבור שנתוני גיוס 2010-2014 (ציון ממוצע) ¹²					
אוכלוסייה	2010	2011	2012	2013	2014
ילידי הארץ	50.70	51.03	51.11	51.08	51.22
עולים ותיקים מברית המועצות לשעבר	49.86	50.21	50.25	50.33	50.42
עולים חדשים מברית המועצות לשעבר	51.32	51.72	51.95	52.05	52.08

מהטבלה עולה כי ממוצע ציון הקב"א בקרב האוכלוסיות המוזכרות נותר יציב באופן יחסי לאורך חמשת השנים 2010-2014. כמו כן, עולה כי ציוני הקב"א הממוצעים של **עולים ותיקים** מברית המועצות לשעבר נמוכים מאלו של **ילידי הארץ**. לעומת זאת, ציוני הקב"א הממוצעים של **עולים חדשים** מברית המועצות לשעבר גבוהים יותר מאלו של **ילידי הארץ**. בגרף להלן ניתן לראות את אחוז בעלי ציון קב"א ממוצע של 52 ומעלה¹³ בקרב ילידי ישראל והעולים מברית המועצות לשעבר של שנתוני הגיוס 2010-2014.¹⁴

¹¹ צה"ל – אגף כוח האדם, **עולים על מדים, מידע כללי על נתוני קב"א ודפ"ר**, תאריך כניסה: 22 בנובמבר, 2015. פלורה קוד דבידוביץ', **השתלבות יוצאי אתיופיה בצה"ל**, מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 1 בדצמבר 2011.

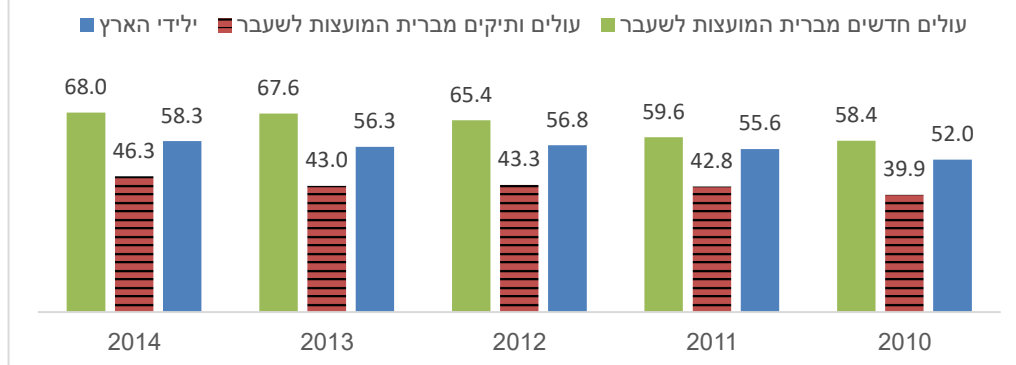
¹² עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

¹³ ציון קב"א 52 הוא ציון סף ליציאה לקצונה, זאת בנוסף לנתונים נוספים.

¹⁴ עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

גרף מס' 3 - אחוז בעלי ציון איכות ממוצעים (קב"א) של 52 ומעלה בקרב גברים ילידי הארץ ועולים מברית המועצות לשעבר בעבור שנתוני גיוס 2014-2012

מהגרף עולה כי לאורך השנים 2014-2010 בקרב האוכלוסיות המוזכרות, חלה עלייה באחוז בעלי ציון קב"א 52 ומעלה מתוך כלל הגברים באותה הקבוצה עצמה. כמו כן ניתן לראות כי רובם הגדול של **העולים החדשים** מברית המועצות לשעבר הם בעלי ציון קב"א של 52 ומעלה, זאת בהשוואה לרוב קטן יותר של **ילידי הארץ** ומיעוט בקרב **עולים ותיקים** מברית המועצות לשעבר.

בטבלה להלן מופיעים ממוצעי ציוני הקב"א של ילידות הארץ ושל עולות מברית המועצות לשעבר בשנתוני גיוס 2014-2010.

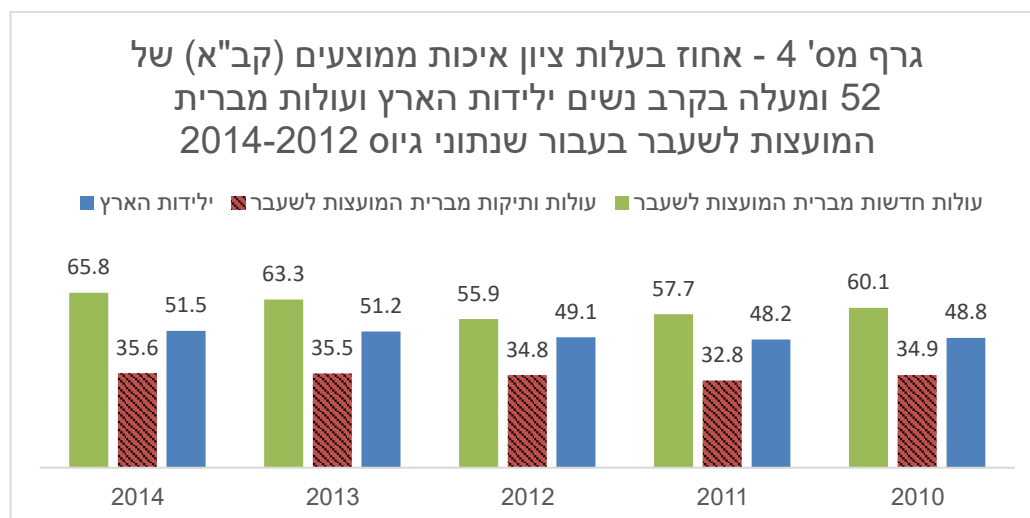
טבלה מס' 3 – נתוני איכות ממוצעים (קב"א) של ילידי הארץ ועולים מברית המועצות לשעבר בעבור שנתוני גיוס 2014-2012 (ציון ממוצע) ¹⁵					
2014	2013	2012	2011	2010	אוכלוסייה
50.90	50.85	50.66	50.62	50.71	ילידות הארץ
49.74	49.68	49.59	49.55	49.53	עולות ותיקות מברית המועצות לשעבר
51.82	52.04	51.36	51.46	51.62	עולות חדשות מברית המועצות לשעבר

מהטבלה עולה כי ממוצע ציון הקב"א בקרב האוכלוסיות המוזכרות נותר יציב באופן יחסי לאורך חמשת השנים 2014-2010. כמו כן, עולה כי ציוני הקב"א הממוצעים של **עולות ותיקות** מברית המועצות לשעבר נמוכים מאלו של **ילידות הארץ**. לעומת זאת, ציוני הקב"א הממוצעים של **עולות חדשות** מברית המועצות לשעבר גבוהים יותר מאלו של **ילידות הארץ**. בגרף להלן ניתן לראות את אחוז בעלות ציון

¹⁵ עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

איכות ממוצע (קב"א) של 52 ומעלה בקרב ילדות ישראל והעולות מברית המועצות לשעבר של שנתוני הגיוס 2010-2014.¹⁶

מהגרף עולה כי רובן הגדול של **העולות החדשות** מברית המועצות לשעבר הן בעלות ציון קב"א של 52 ומעלה, זאת בהשוואה למחצית **מילדות הארץ**, ורק כשליש **מהעולות הוותיקות** מברית המועצות לשעבר.

בכבוד רב,
צח בן-יהודה
רכז מחקר ומידע

אישור: שרון סופר, ראש צוות בכירה

¹⁶ עו"ד רות בר, עוזרת שר הביטחון, משרד הביטחון, מענה לפניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, פקס, 18 באוקטובר 2015.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע